

W.H. Vellinga, Schuld in spiegelbeeld. Afwezigheid van alle schuld, Gouda Quint B.V., Arnhem, 1983, VII + 330 p.

Deze studie werd in april 1982 door de auteur voorgedragen als proefschrift tot het verkrijgen van het doctoraat in de rechtsgeleerdheid aan de Rijksuniversiteit te Groningen. De promotor ervan was Prof. Th. W. Van Veen, in Nederland welbekend o.m. omwille van zijn overvloedige reeks van indringende annotaties van rechtspraak.

De studie werd opgezet als een rechtsdogmatische herbezinning over de inhoud, de plaats in de structuur van het strafbaar feit, en de procesrechtelijke relevantie van de strafuitsluitingsgrond 'afwezigheid van alle schuld' (in de Nederlandse rechtspraak en doctrine kortweg 'avas' genoemd), die wortelt in het beginsel 'geen straf zonder schuld'.

Op dit ogenblik is nauwelijks te overzien welke de invloed zal zijn van dit kwalitatief hoogstaand werk op de Nederlandse doctrine: fundamentele begrippen als opzet, culpa, wederrechtelijkheid en schuld werden grondig uitgespit, doorploegd en opnieuw met elkaar in verbinding gebracht. Zonder revolutie te brengen in de doctrine (er wordt meer herschikt en geherformuleerd dan dat er nieuwe horizonnen worden opgetrokken) verlegt dit werk hoe dan ook grenzen, door de manier waarop de rechtsdogmatische reflexie ordening brengt in een relatief chaotisch gebleven leerstuk.

Belgische penalisten zullen met vrucht kennis nemen van deze studie die een thematiek behandelt die ten onzent nog onvoldoende werd uitgebeend.

L.D.

Liber Amicorum Frederic Dumon, Kluwer rechtswetenschappen, Antwerpen, 1983, 2 Delen, XXXIV en 1352 p.

Bij wijze van hulde aan zijn wetenschappelijke loopbaan werd aan Prof. F. Dumon, emeritus procureur-generaal bij het Hof van Cassatie, een monumentale feestbundel aangeboden. Het is onbegonnen werk een inhoudelijk overzicht te geven van de méér dan zeventig artikelen, van de hand van eminente rechtsgeleerden, die in deze bundel werden opgenomen en die omzeggens alle takken van het recht omspannen: het burgerlijk recht, het handelsrecht, het strafrecht, de strafvordering, het sociaal recht (deel I), en het gerechtelijk recht, het publiek recht, het administratief recht, het fiscaal recht, het internationaal en Europees recht. Wij beperken ons tot een opsomming en korte bespreking van de bijdragen die rechtstreeks het domein van dit tijdschrift aanbelangen, en die betrekking hebben op het strafrecht en de strafvordering (pp. 337-558).

H. Bekaert, *La provocation diffuse* (pp. 339-358). In dit artikel toont de auteur aan, o.m. aan de hand van enkele casussen, hoe noch de artikelen 411 e.v. Sw. betreffende de strafverminderende verschoningsgronden van de uitlokking,

noch de klassieke interpretatie van de artikelen 416-417 Sw. betreffende de wettige verdediging, een adequate juridische oplossing brengen voor de problemen die ontstaan wanneer iemand handelingen stelt die weliswaar onder de letter van de strafwet vallen, maar die (mede-)veroorzaakt worden door – wat hij noemt – ‘une provocation diffuse’. Hieronder verstaat de auteur het actuele, psycho-sociale klimaat van toenemende angst, dat zich verspreidt bij de bevolking in het algemeen, maar bij enkele beroepsgroepen in het bijzonder, zoals bij taxibestuurders, bankbedienden, houders van een benzinepompstation, personeel van geldtransporten enz..., en dat mede hun gedrag conditionneert wanneer zij geconfronteerd worden met (gewapende) overvallen. Hij pleit ervoor de door de wet voorziene gevallen van wettige verdediging uit te breiden, door aan artikel 417 Sw. een laatste lid toe te voegen, dat zou luiden als volgt: (onder de gevallen van ogenblikkelijke noodzaak van de verdediging worden begrepen...) ‘Wanneer het feit plaatsvindt ter gelegenheid van aanrandingen in omstandigheden waaruit blijkt dat één of meerdere personen het voorwerp zijn of kunnen zijn van zware gewelddaden die hun leven of hun fysieke integriteit in gevaar brengen’.

R. Charles, *Le jeune délinquant et le droit belge* (pp. 359-381). Na een vrij indringende historische schets van de wisselende positie van de jeugdige delinquent in het (straf-)recht, beschrijft de auteur het hybride karakter van de huidige wetgeving m.b.t. de categorie van de 16- tot 18-jarigen. Hij ondersteunt het genuanceerd pleidooi van hen die (opnieuw) opkomen voor de (weder-)invoering van de strafwaardigheid voor deze leeftijdscategorie. Hij kiest ook partij in de discussie over de allocatie van strafrechtsprekende bevoegdheid en opteert, op een sterk beargumenteerde wijze, voor de oprichting van een correctionele kamer voor adolescenten in de schoot van de rechtbank van eerste aanleg, terwijl hij de oprichting van een penale kamer binnen de jeugdrechtbank, vooral op grond van juridische redenen, afwijst.

R. Declercq, *Enkele aspecten van de devolutieve werking van het verzet in strafzaken* (pp. 383-413). De auteur is te bescheiden. Onder de titel ‘Enkele aspecten van ...’ zal de rechtspracticus in feite een vrij omvattende, en een soms zeer diep in details ingaand overzicht aantreffen van de genoemde verzetsproblematiek. De stijl van de schrijver is genoegzaam gekend: glashelder en zeldzaam betrouwbaar en trefzeker.

A. De Nauw, *Groepsbelangen en strafproces* (pp. 415-436). In deze bijdrage analyseert en evalueert de auteur het probleem van de strafprocesrechtelijke positie van groeperingen, in het bijzonder m.b.t. de bescherming van de belangen van hun leden en de verdediging van hun doel. Na een overzicht van de geldende rechtspraak, volgens dewelke noch uit de schending van de belangen van hun leden, noch uit de schending van de belangen tot wier bescherming verenigingen werden opgericht, enige rechtsoverdracht tot schadevergoeding kan ontstaan ten bate van verenigingen, bespreekt hij enkele recente wetswijzigingen en hangende wetsvoorstellen, waarin afbreuk gedaan wordt aan dit beginsel, en waarin zelfs de mogelijkheid geboden wordt om de strafvordering aanhangig te maken. De auteur betwist de opportuniteit van deze nieuwe strekking, en wijst op de gevaren die de strafrechtsbedeling bedreigen, wanneer deze strekking zich verder zou doorzetten. Op een overtuigende wijze weet hij aan te tonen, dat het verkieslijker is het monopolie van de strafvordering te blijven voorbehouden aan het

Openbaar Ministerie, mits dit een doordachtere criminele politiek zou voeren, dan avonturen te bespoedigen waarvan de repercussies op de strafrechtspleging nauwelijks te overzien zijn.

J. Du Jardin, *La politique criminelle du ministère public* (pp. 437-456). In deze bijdrage wordt eerder het beeld opgehangen van de specifieke mogelijkheden waarover het Openbaar Ministerie beschikt om – op een geëigende wijze – aan criminele politiek te doen, dan dat een zicht geboden wordt op de wijze waarop die mogelijkheden worden gemobiliseerd. De lezer krijgt hoe dan ook, weliswaar een vrij formele, maar dan toch vrij scherpe reliëfkaart van de beleidswegen die het O.M. kan volgen.

F. Gorlé, *Is een ontwarring van de huidige chaos van strafbaarstellingen nog mogelijk?* (pp. 457-474). Deze bijdrage is een keten van constructieve voorstellen om orde op zaken te stellen in de door ieder aangeklaagde chaos van strafbaarstellingen. Het gaat om een pragmatisch stuk dat, wars van valse rethoriek, rechtstreeks uitnodigt om de hand aan de ploeg te slaan, i.p.v. in eindeloze discussies te blijven hangen.

R. Legros, *1830-1980. Droit pénal et société* (pp. 475-492). Veeleer dan een uitgewerkte studie is deze bijdrage te beschouwen als een samenhangend geheel van mijmeringen met als centrale thematiek: het historisch proces van wederzijdse beïnvloeding van strafrecht en samenleving. De auteur demonstreert hoezeer het strafrecht op honderdvijftig jaar veranderd is, en peilt naar de verbondenheid tussen deze veranderingen en de evoluties die zich in de samenleving hebben voltrokken; omgekeerd reflecteert hij ook over de invloed van het strafrecht op de samenleving.

R. Screvens, *Décriminalisation* (pp. 493-499). De auteur beperkt zich tot een kritische bespreking van het Rapport van de Raad van Europa over de 'decriminalisering', dat in maart 1979 aangenomen werd door het 'Comité européen pour les problèmes criminels' (zie hierover ook: S. Dockx, *Panopticon*, 1981, nr. 5, p. 511). Hij bepleit een doordachte decriminalisering, doch wijst het gedachtegoed van het abolitionisme, dat het strafrecht globaal wil afschaffen, als utopisch van de hand.

C. Van den Wijngaert, *De toepassing van de strafwet in de ruimte. Enkele beschouwingen* (pp. 501-525). Deze specialiste van het internationaal strafrecht evalueert in deze bijdrage het Belgisch strafrechtelijk 'jurisdictierecht', o.m. in het licht van buitenlandse wetgevingen en nieuwe internationale trends, en formuleert enkele voorstellen tot verbetering, waar de Belgische oplossingen niet bevredigend zijn. De Commissie voor de Herziening van het Strafwetboek zal met vrucht gebruik kunnen maken van deze studie.

J. Verhaegen, *La définition de l'intention coupable dans les codes pénaux modernes* (pp. 527-536). Deze bijdrage geeft precies, wat de titel ervan belooft. De auteur komt tot het verrassend besluit dat in de loop van de parlementaire voorbereiding van het Strafwetboek van 1867, en meer bepaald ook in de eerste commentaar hierop van J.J. Haus formuleringen werden aangereikt m.b.t. het vraagstuk van het 'opzet', die geenszins moeten onderdoen voor de formuleringen in de nieuwste buitenlandse strafwetboeken.

J.R. Vervloet, *Strafrechtelijke aspecten van het sociaal recht* (pp. 537-557). In deze bijdrage zet de auteur een aantal onvolkomenheden van het huidig sociaal strafrecht op een rij: op het vlak van de omschrijving van de strafbaarstellingen,

op het vlak van de toerekening, en op het vlak van de strafbaarheid van rechtspersonen. In tegenstelling tot diegenen die er op grond van deze onvolkomenheden voor pleiten het sociaal strafrecht te transformeren tot een niet-strafrechtelijk handhavingssysteem, blijft de auteur geloven in de waarde van het strafrecht als handhavingssysteem van socialrechtelijke normen, doch hij dringt aan op grondige technische herbewerking van deze materie.

L.D.

Gijssels, J. en Van Hoecke, M., Wat is rechtstheorie?, Kluwer rechtswetenschappen, Antwerpen, W.E.J. Tjeenk-Willink, Zwolle, 1982, XI + 212 pp.

Het is ons niet bekend hoe dit boek onthaald werd in de kleine kring van vakspecialisten. Dat wij ons desondanks, als leek, aan een korte bespreking van dit boek gewaagd hebben, moge hierin zijn verantwoording vinden, dat de auteurs zich ook uitdrukkelijk tot de leek richten: 'Er werd immers in de eerste plaats naar gestreefd de niet-specialisten een overzichtelijke uiteenzetting te bieden die hun wegwijs maakt in een hen niet zo vertrouwd discipline' (p. VI).

Het antwoord op de vraag, die als titel aan dit boek is meegegeven, wordt progressief uitgewerkt over vijf hoofdstukken. Het eerste hoofdstuk, dat geschreven werd door J. Gijssels, heeft een dubbele functionaliteit. Op de eerste plaats fungeert het als inleiding op de rest van het boek, en anticipeert het op problemen die nadien dieper worden uitgespit. Op de tweede plaats fungeert het als een relatief autonome eerste verkenning van de rechtstheorie, zowel in haar verbondenheid met als in haar specificiteit t.a.v. andere disciplines die het recht tot voorwerp hebben. De grote kwaliteit van deze eerste verkenning bestaat onbetwistbaar hierin, dat de auteur erin geslaagd is, zowel door de helderheid van zijn betoogtrant, als door zijn meeslepende stijl, de afstand te overbruggen die de lezer-leek van de rechtstheorie scheidt. Het wetenschapsdomein van de rechtstheorie wordt als het ware gedemystificeerd en voor ieder toegankelijk gemaakt.

In de volgende hoofdstukken, van de hand van M. Van Hoecke, komen achtereenvolgens de volgende themata aan bod: de historiek van het ontstaan en de doorbraak van de rechtstheorie als zelfstandige discipline; de situering van de rechtstheorie t.o.v. de rechtsdogmatiek, de rechtsfilosofie en t.o.v. andere wetenschappen met het recht als onderzoeksobject; de deelgebieden, de mogelijke objectieven en de methodologie van de rechtstheorie; en tenslotte de onderzoeksdomeinen van de rechtstheorie. Dit laatste hoofdstuk is terzelfdertijd opgevat als een gesystematiseerd bibliografisch overzicht van recent verschenen publikaties, zodat de lezer zich een beeld kan vormen van de thema's die zoal in de rechtstheorie aan de orde werden gesteld.

Deze hoofdstukken munten uit door hun helderheid en hun systematische opbouw. De auteur heeft maximale inspanningen gedaan om de door hem aangeraakte deelthematieken in hun onderlinge verbondenheid te beschrijven, en is hierin, door een optimaal samenspel van analyse en synthese, wonderwel geslaagd. Het is ons niet mogelijk als leek dit werk van binnenuit te beoordelen. Aan de buitenstaander die de moeite deed het in zijn geheel door te lezen, geeft het veel voldoening. Men heeft het gevoel met een vaste en betrouwbare hand